

Vydává federální ministerstvo financí ve spolupráci se Státní bankou Československou a Federálním cenovým úřadem

© SNTL — nakladatelství technické literatury, n. p., Spálená 51, Praha 1

Adresa redakce:

Krakovská 8, 113 02 Praha 1, Nové Město

Telefon: 26 43 51—8

meziměstské hovory: 26 43 07

Vedoucí redaktor:

Ing. Ivan Kočárník, CSc.

OBSAH

Ing. V. GRAMMETBAUER: K návrhu reformy daňové soustavy	361
Dr. F. VENCOVSKÝ: Rovnovážná funkce tržního a cenového mechanismu v teorii prof. Engliše	366
kolektiv: Analytický přehled vývoje čs. ekonomiky a rozpočtového hospodaření v letech 1970—1989	375

Ekonomická reforma

Dr. ing. J. SMRČKA, CSc.: Státní plán, hospodářská politika a běžné usměrňování ekonomiky v současné etapě radikální reformy	392
--	-----

Diskuse

Ing. A. BULÍŘ: Příčiny platební neschopnosti: institucionální a mikroekonomické souvislosti	402
Ing. J. ŠILAR, CSc.: Dotace do agrokomplexu	409

Poznámky a zkušenosti

Ing. J. DAŇHEL: Perspektivy zvýšení prestiže pojištění v novém ekonomickém klimatu	417
--	-----

Finance a úvěr v zahraničí

Ing. V. KOLMAN: Některé aspekty řízení peněžního trhu ve Velké Británii	420
Ing. J. VLČEK: Změny systému řízení polského zahraničního obchodu	426

Издает Федеральное министерство финансов, в сотрудничестве с Государственным банком Чехословакии и Федеральным управлением цен

С СНТЛ — издательство технической литературы, н. п., Спалена ул. № 51, Чехословакия

Редакция: Краковска ул. № 8, 113 02 Прага 1, ЧСФР

Главный редактор:

Иван Кочарник

СОДЕРЖАНИЕ

V. GRAMMETBAUER: K projektu reformy daňové soustavy	361
Ф. ВЕНЦОВСКИ: Равновесная функция рыночного и ценового механизма в теории проф. Энглиша	366
Коллектив: Аналитический обзор развития чехословацкой экономики и бюджетного хозяйства в период 1970—1989 гг.	375

Экономическая реформа

Я. СМРЧКА: Государственный план, экономическая политика и текущее регулирование экономики в современном этапе радикальной реформы	392
---	-----

Дискуссия

А. БУЛИРЖ: Причины неплатежеспособности: институциональные и микроэкономические связи	402
И. ШИЛАР: Дотации в агрокомплекс	409

Заметки и обмен опытом

И. ДАНЬГЕЛ: Перспективы повышения престижа страхования в новом экономическом климате	417
--	-----

Финансы и кредит за рубежом

V. KOLMAN: Некоторые аспекты управления денежным рынком в Великобритании	420
И. ВЛЧЕК: Изменения в системе управления польской внешней торговлей	426

DT: 658.15(437)

Příčiny platební neschopnosti: institucionální a mikroekonomické souvislosti

Ing. Aleš BULÍŘ

Platební neschopnost dosáhla ve dvou vlnách v 80. letech dosud bezpříkladné výše. V některých měsících roku 1988 přesáhla 40 mld. Kčs a přírůstek oproti roku 1987 byl vyšší než celá úvěrová směrnice. Problém platební neschopnosti byl na programech jednání vlády ČSSR a po určitou dobu byl přednostním tématem rozborů v SBČS.

V roce 1989 se stav platební neschopnosti ustálil pod 20 mld. Kčs a de facto trvale klesá. Zásadního zvratu – pokles o 25 mld. Kčs tak nepochybně nazvat můžeme – bylo dosaženo především změnami v úvěrové činnosti banky, využíváním zápočtů pohledávek, méně už adaptací výrobců. Při tomto postupu zůstává otázkou, jsou-li v ekonomické teorii přesně identifikovány příčiny platební neschopnosti a jsou-li vždy formulována vhodná doporučení pro hospodářskou politiku.

Podle mého názoru dosud nejkvalitnější příspěvek k možnostem určení příčin platební neschopnosti předložil M. Konečný [8]. V jeho pojetí je nelikvidita výrobců – za obecného předpokladu „měkkého rozpočtového omezení“ – důsledkem příliš ambiciózního tempa růstu, a tedy příliš napjatého plánu, jenž vede k nárůstu poruch v ekonomice. Řešení je shledáváno v ryze makroekonomické poloze decelerace temp růstu a obnovení rovnováhy.

V předloženém textu bych se chtěl zaměřit na příčiny platební neschopnosti v poněkud hlubším záběru, než jaký dovoluje – problémy vždy poněkud zjednodušující – makroekonomický pohled práce [8]. Podle mého názoru lze některá předložená data a poznatky interpretovat alternativním způsobem. Chtěl bych zdůraznit mikroekonomické aspekty platební neschopnosti související s „ekonomickou silou“ výrobců a důsledky institucionálních změn na její rozsah.

Tři obecné příčiny nerovnováhy

V práci [8] jsou jako výlučný faktor nerovnováhy definovány neadekvátní záměry centra, především v oblasti investičních záměrů. (Nerovnováhu pochopitelně chápu v jejím standardním „peněžním vyjádření“.) Investiční „přehřátí“ (napjatý plán) vede k navazujícím poruchám v oblasti platební neschopnosti

a nakonec se přenese do zásob (srovnej [8], s. 670). To je nepochybně jeden z nejvýznamnějších nerovnovážných faktorů; vzniká pouze otázka, je-li pro vysvětlení nerovnováhy a platební neschopnosti postačující.¹ Od institucionálních souvislostí a „měkkého rozpočtového omezení“ článek [8] vědomě abstrahuje v poznámce č. 3, na s. 666. A konečně, změny v úvěrové politice SBČS, její „tvrdoosti“ nejsou diskutovány vůbec.

Podle mého názoru je zapotřebí příčiny nerovnováhy vymezit šířeji, což uvolní prostor pro reinterpretaci výchozích poznatků. Nerovnováhu je možné zjednodušeně definovat jako funkci tří proměnných², které mohou – relativně nezávisle na sobě – vysvětlovat impulsy vedoucí v konečném důsledku k platební neschopnosti. Nechť NR je nerovnováha:

$$NR = f(A, B, C, u)$$

kde A jsou *institucionální podmínky*, tj. změny v postavení výrobců, vyjasnění či nevyjasnění jejich vlastnických práv, změny ve vymezení úlohy státu a pravomocí jeho orgánů. Zásahy uvedeného typu jsou v převážné míře generovány „reformním cyklem“, který vstupuje do čtvrtého pokusu (počítáme-li v to i Soubor opatření) – viz [9]. Dochází při nich k širokému okruhu behaviorálních deformací, které vyplývají z oslabení úlohy centra při zachování současné monopolizace, z dalšího uvolnění monopolní tvorby cen a z neexistence disciplinující role trhu.

Nedůsledné institucionální změny – typické pro drtivou většinu reformujících se centrálně plánovaných ekonomik – nakonec ústí do ještě hlubší nerovnováhy a pádivé inflace. Alternativou je ukončení reformního pokusu ještě před projevením jeho imanentních nedostatků, tak jako tomu bylo při prvním i druhém reformním pokusu u nás;

B je *úvěrová politika* SBČS. Charakter a účinek zásahů státní banky úzce souvisí s příčinou A , neboť „deflační“ měnová politika z let 1982–83 nebo 1986–88 by za jiných institucionálních podmínek (neutrální hospodářská politika státu, plně samostatní a demonopolizovaní výrobci, možnost bankrotu apod.) byla pravděpodobně považována za normální a jedinou možnou. A naopak, „měkká“ úvěrová politika ve zbývajících letech po roce 1948 byla možná pouze jako důsledek jistého institucionálního uspořádání, především neexistence jasně vymezeného „měnového centra“;

C je „*naturální*“ *hospodářská politika*, tedy už zmiňované růstové nebo strukturální záměry centra.³ Podle mého názoru, vyjádřeného například v textu [16], je rovněž tato proměnná v dlouhém období důsledkem institucionálních souvislostí. Plánovací úřad v etatizované ekonomice se chová způsobem definujícím společnost jako „organizaci“. Napjatý vývoj investičních záměrů v centrálně plánované ekonomice přirozeně generuje nerovnováhu a inflační tlaky; ty se ovšem promítnou do platební neschopnosti jen v jistých situacích, kdy je narušen princip „organizace“ a vzniknou paralelní „zájmové skupiny“: banka, výrobci v jistých rajónech, VHJ . . . srovnej [11]. Tyto situace jsou potom, v převážné míře, vysvětlitelné autonomními změnami nebo naopak neměnností politiky SBČS (srovnej [1], [3]);

u je náhodná proměnná, která souvisí s exogenními šoky typu neúrody, živelních pohrom, změn směnných relací apod.

¹ Standardní pojetí vlivu „napjatého plánu“ je rozsahle diskutováno v znamem článku [6].

² Zde se nezabývám otázkou, je-li nerovnovážný impuls exogenního nebo endogenního charakteru, nebo dokonce jejich kvantifikací. Pro tyto účely srovnej [7].

³ Specifické vysvětlení pomocí tzv. plánovacího cyklu v rámci pětiletých plánů předložil a dokumentoval J. Winiecki [15].

Platební neschopnost jako „institucionální problém“

V pojetí [8] je platební neschopnost (PN) vyvolána příčinami typu C; z rozsáhlého datového materiálu je uvedena hypotéza dokazována ($C \rightarrow PN$).

Na tomto místě bych se chtěl pokusit ukázat, že předložené časové řady a jejich grafické znázornění připouští i alternativní interpretaci, která považuje za prvotní:

1. *institucionální zásahy* (A) vedoucí k zhroucení dosavadní „naturální politiky“ (C), jež ztratí své opěrné body v rámci administrativního plánovacího aparátu a při nezměněné úvěrové politice (B) vývoj ústí do platební neschopnosti, resp.:

2. *autonomní „přitvrzení“ úvěrové politiky* (B).

Prvním případem se pokusím interpretovat platební neschopnost v letech 1960–62, 1967–68 a 1986–88, resp. druhým případem v letech 1953–55, 1981–82.

Hypotéza č. 1

Neefektivní a společensky demoralizující mechanismy centrálně plánované ekonomiky podléhají permanentním (a dosud neúspěšným) pokusům o zdokonalení jejího fungování při zachování monopolu státního vlastnictví (družstevní vlastnictví z řady důvodů tento monopol nenarušuje, mimo jiné i proto, že bylo také „zspolečeneštěno“) a intenzivním zasahováním státu do národního hospodářství. Reformní experimenty – tím, že naruší hierarchické struktury přidělování a uvolní ceny – vedou k růstu poruch, rozpadu dodavatelsko-odběratelských vztahů a rozkladu dosud jednotně formulované investiční politiky. V situaci, kdy se stát zčásti vzdal své koordinující úlohy a na druhé straně nevznikly *fungující* kapitálový trh a trh pracovních sil, jsou investice na běžné předreformní úrovni zdrojem ekonomických poruch. „Monolit“ moci se rozpadá na dílčí zájmové skupiny, které jen urychlují další rozklad [11].

Má-li být zachována konzistentnost ekonomického vývoje, tedy likvidita výrobců, musí dojít k růstu úvěru, kterým budou poruchy „profinancovány“ – pochopitelně inflačním způsobem. Zachová-li ovšem úvěrová politika dosavadní pravidla, tj. nebude-li ochotna zvětšit objem poskytovaných úvěrů, nutně dojde k platební neschopnosti, neboť úpadek výrobce není reálnou hrozbou, resp. důvodem k přizpůsobení neefektivní činnosti před reformou ani v jejím průběhu. Domnívám se, že v tomto případě lze definovat kauzální řetězec

$$A \rightarrow C \rightarrow B \rightarrow PN$$

Jinými slovy, permanentní přehřátí ekonomiky vede k „běžné“ nerovnováze, napjatý plán je ovšem až dodatečně akcelerován nedůsledným reformním pokusem.⁴ A nadměrné cíle růstu ekonomiky mají svou příčinu v institucionálním uspořádání ekonomiky: společnost jako „organizace“, neexistence neměnných a nepřekročitelných pravidel hospodaření, etatismus atd. (srovnej jejich ucelený výklad v [16]). Poslední kapkou, kterou pohár likvidity přetéká, je zachování úvěrové politiky na předreformní úrovni.

Hypotézou č. 1 je možné vysvětlit, podle mého názoru, nárůst platební neschopnosti v období 1960–62, 1967–68 a 1986–88. Pro roky 1967–68 sice

⁴ Ponechávám stranou, čím nebo kým je vyvolán reformní pokus. Souvislost s hospodářskou situací může být jen volná, případně nemusí existovat vůbec. Zřejmě se jedná o široký okruh ekonomických, společenských a v neposlední řadě i vnějších impulsů.

prostrádám empirický materiál, z literatury je ovšem známo, že rovněž při druhém reformním pokusu došlo k výraznému nárůstu platební neschopnosti ([9], s. 50).

Po 2 až 3 letech období platební neschopnosti končí nelikvidita buď zároveň s reformou, kdy se společnost vrací zpět k „organizaci“ (první dva případy), nebo je nelikvidita prohlášena za protispolečenský jev a „vyřešena“ změkčením bankovní politiky (srovnej [3]). Řešení platební neschopnosti je zcela pravidelně hledáno ve změně proměnné *B*, výjimečně *C* nebo *A*.

Hypotéza č. 2

Zbývá vysvětlit významné zvýšení platebních obtíží výrobců v letech 1953 až 55, resp. 1981–82, kdy nelze prokázat výraznější institucionální impuls. Je sice pravda, že „počínaje rokem 1953 se rodí a silí později trvalá tendence ke snahám o odstranění centrálně administrativně direktivního systému u nás“ ([9], s. 35) a na počátku 80. let je zaváděn tzv. Soubor opatření, tyto vlivy jsou nicméně řádově nesrovnatelné s reformními impulsy.

V tomto případě za rozhodující impuls považují autonomní změnu úvěrové politiky, která byla v uvedených letech významně aktivizována. „Banka odmítala poskytovat úvěr na nežádoucí objekty, což se projevilo v roce 1953 vznikem a rychlým růstem platební neschopnosti.“ ([12], s. 283) K počátku 80. let se váže bohatá literatura o „selektivní a restriktivní měnové politice“. Ekonomická verifikace implikace

$$B \rightarrow PN$$

byla předložena v článku [1]. Jinými slovy, za adekvátní vysvětlení prvotních impulsů, jež vedly v letech 1953–55 a 1981–82 nakonec až k platební neschopnosti, považují autonomní „přitvrzení“ úvěrové politiky za nezměněných reformních souvislostí. Jsou to období „sebeuvědomování“ měnového centra.

V konečném pohledu proto nepovažují faktor *C* za rozhodující a prvotní impuls pro platební neschopnost. (Zcela jistě se jedná o jednu z parciálních příčin nerovnováhy v plánované ekonomice.) Zda-li se nerovnovážné tempo růstu (vyšší než potenciální) nakonec přelije do *PN*, závisí na arbitrárním rozhodnutí o konkrétní úvěrové politice. Ta ostatně také, byť zřejmě v poněkud menší míře než „naturální politika“ *C*, závisí na institucionálním uspořádání ekonomiky (srovnej [5], [16], [14]).

Vyslovují hypotézu, že nerovnováha a případná platební neschopnost mají primárně institucionální, tedy *mikroekonomické* příčiny. Makroekonomická – ať už „naturální“, nebo „úvěrová“ – regulace má jen korigující vliv. Sebelépe míněný pokus o deceleraci tempa růstu investic nepovede – za dnešního vymezení vlastnických práv podniku – k rozhodujícímu snížení nerovnováhy a platební neschopnosti. Snížení nelikvidity, které v listopadu 1989 kleslo pod hranici 20 mld. Kčs, je do značné míry důsledkem částečného opuštění restriktivní úvěrové politiky SBČS vyhlášené v polovině 80. let při nové konstrukci tzv. základního měnového kritéria.

„Ekonomická síla“ a platební neschopnost

Mikroekonomický rozměr platební neschopnosti můžeme rovněž demonstrovat na problému souvislosti mezi rozsahem nelikvidity a aproximativním vyjád-

řením „ekonomické síly“ jednotlivých výrobců. Podkladovou teorií pro obecnou formulaci funkční závislosti:

$$PN = f(ES, u)$$

kde ES je ekonomická síla,
 u je náhodná veličina,

může poskytnout především zachycení národního hospodářství jako koalice [10], resp. její modelové rozvinutí na bázi tzv. „principal-agent theory“ [14].

Testování uvedené rovnice jsem provedl na souboru 12 podniků resortu federálního ministerstva hutnictví, strojírenství a elektrotechniky, jejichž *prvotní* platební neschopnost činila k 31. 8. 1988 celkem 10 781 mld. Kčs⁵, což je přibližně 1/4 celkové platební neschopnosti v celém národním hospodářství, tedy včetně druhotné platební neschopnosti. Chtěl bych se pokusit dokázat, že rozsah platební neschopnosti těchto – zpravidla monopolních – výrobců nemá čistě „technologický“ charakter, nevyplývá výlučně z rozsahu výroby a zásob.

Je snadno zjištělé, že mezi výrobci nejvíce postiženými *prvotní* platební neschopností nejsou družstva, žádný malý nebo monopolní výrobce, a to ani v proporcii ke své velikosti. Tito výrobci se zpravidla vcelku úspěšně dokáží vyhýbat i druhotné platební neschopnosti.

Vysvětlení tohoto zdánlivého paradoxu je, podle mého názoru, poměrně prosté. Platební neschopnost se poměrně komplikovaným a opožděným způsobem (převod přes sankční úroky – zisk – upravené vlastní výkony – mzdy) promítá do hospodářského výsledku. Pro výrobce je nejbližším problémem vytvoření dostatku prostředků pro výplatu mezd. Velký výrobce (ze sledovaných 12 podniků všechny zaměstnávají více než 10 000 zaměstnanců) nemívá potíže se získáváním úvěru na mzdy (*krátkodobý náklad nelikvidity*), resp. dosud vždy mohl počítat s dotací k hospodářskému výsledku, se zvýšením ceny jeho výrobků, odepsáním jeho dluhu apod. (zhoršení hospodářského výsledku považují za *dlouhodobý náklad nelikvidity*).

Nelikvidita je problémem „slabých“ výrobců, kterým jejich postavení v koalici neumožňuje nárokovat výrazné příjmy z přerozdělování nebo počítat s tolerováním vyšší ceny, nižší kvality atd. Ti proto usilují o omezení rizika platební neschopnosti (odmítání dodávat platebně nespolehlivým odběratelům), čímž ovšem zase – v daném systému – zpětně prohlubují nerovnováhu. Naopak mzdové problémy „silného“ výrobce jsou z politického hlediska neakceptovatelné a tento výrobce své plány neomezuje. Nezanedbatelným faktem je i to, že část těchto výrobců patří mezi „strategicky významné“; nikoli náhodou připadal takový podíl platební neschopnosti právě na resort FMHSE.

Jednoduché ekonometrické vyjádření vztahu mezi „silou“ a platební neschopností

Klíčovým problémem je explicitní číselné vyjádření ekonomické nebo plánové „síly“ výrobce. Mohla by být zachycena počtem současných nebo bývalých zaměstnanců, kteří zasedají ve vlivných státních nebo stranických aparátech, příbuzenskými a kolegiálními kontakty řídicích pracovníků, strategičností nebo ojedinělostí výroby apod. Data tohoto typu jsou pochopitelně nejzjistitelná.

Ekonomickou „sílu“ si ovšem můžeme substituovat nepřímou, pomocí dat, která vyjadřují už projevový vliv této „síly“. Zvolil jsem data o počtu pracovníků, jejich průměrné mzdě, objemu mzdového fondu; monopolní postavení výrobce

⁵ Data o platební neschopnosti sledovaných podniků jsou převzata z nepublikovaného textu [13].

je potom projevono objemem hrubé výroby nebo odbytem. Necht α je konstanta a β jsou hodnoty parametrů proměnných suplujících ekonomickou sílu výrobce ES_i a u náhodná veličina:

$$PN = \alpha + \beta_i ES_i + u$$

Podle empirických poznatků můžeme očekávat, že konstanta α by neměla být statisticky významná, neboť uvedený model neurčuje, kolik platební neschopnosti bude mít kterýkoli výrobce — nezávisle na rozsahu „ekonomické síly“. Model pouze říká, že s nárůstem aproximativního vyjádření ES poroste PN . Parametry β_i by proto měly být kladné a významné, přičemž střední čtvercová chyba (MSE) bude pravděpodobně velká.

Regresní analýza ve většině případů potvrdila apriorní předpoklady. Výsledky odhadů jsou shrnuty v *tabulce č. 1*. Pro zjednodušení jsem dosazoval plánované hodnoty podle [4]. (ES_1 . . počet pracovníků, ES_2 . . průměrná mzda, ES_3 . . mzdový fond, ES_4 . . hrubá výroba, ES_5 . . odbyt).

Tabulka č. 1 Odhady regresních rovnic závislosti platební neschopnosti na ekonomické „síle“

	α	β_i	R^2	F	MSE
ES_1	-0,2991 (0,002)	0,0236 (6,302)	0,80	40	3,88E6
ES_2^a	-3023,1 (1,999)	1,189 (2,513)	0,51	14	1,49E5
ES_3	83,425 (0,476)	0,548 (5,628)	0,76	32	3,69E6
ES_4	21,018 (0,109)	0,078 (5,410)	0,75	29	3,62E6
ES_5	171,25 (0,766)	0,052 (3,937)	0,61	15	2,95E6

(R^2 je koeficient determinace, F je F-test, MSE je střední čtvercová chyba a v závorkách jsou uvedeny hodnoty t-testu.)

^a Interaktivním regresním postupem byl model zúžen na 9 pozorování. Při prakticky nezměněné hodnotě parametru β byly výrazně zlepšeny souhrnné i strukturální charakteristiky modelu. Ze souboru byli vyřazeni výrobci s extrémně vysokou platební neschopností vzhledem k průměrné mzdě, kteří vybočovali z jinak kvalitní závislosti.

Předložená data jistě nejsou dokonale očistěna o zmiňovaný „technologický“ vztah mezi výrobou, zásobami a platební neschopností, zvláště z odbytu a hrubé výroby bych mohl dovozovat souvislost s vývojem zásob⁶. V případě počtu pracovníků a jejich mzdových fondů je tato souvislost oslabena a pro model s průměrnou mzdou ji mohou prakticky vyloučit.

Domnívám se, že předložené výsledky nevylučují hypotézu o vztahu ekonomické „síly“ a úsilí snižovat platební neschopnost. Modely nenaznačují, že by platební neschopnost nebyla zkoumaným podnikům nepřijemná, spíše naznačují, že jejich ekonomická síla jim umožňuje snižovat dlouhodobé i krátkodobé náklady platební neschopnosti. Možnost a úspěšnost přežití při platební neschopnosti se zvyšuje s ekonomickou „sílou“ výrobce, která je aproximována výše uvedenými veličinami.

⁶ Statistické odhady „technologické“ rovnice mezi platební neschopností (PN) a zásobami ($ZÁS$) nemají, možná poněkud překvapivě, výjimečně kvalitní hodnoty:

$$PN = 277,07 + 0,123ZÁS$$

$$(1,338) \quad (3,824)$$

$$R^2 = 0,59 \quad F = 15 \quad MSE = 1,97E5$$

Povšimněme si, že kvalita tohoto odhadu je nižší než v případě většiny modelů shrnutých v tabulce č. 1.

V předloženém diskusním článku jsem se pokusil upozornit na institucionální aspekt, tedy v zásadě mikroekonomickou stránku jednoho z nejpozoruhodnějších jevů 80. let — rozsáhlé platební neschopnosti. Jsou formulovány dvě hypotetické kauzální závislosti vysvětlující uvedených 5 vln platební neschopnosti. Příspěvek je diskusí s článkem [8].

Mikroekonomický charakter platební neschopnosti je zdůrazněn v modelovém zachycení závislosti platební neschopnosti na ekonomické „síle“ výrobce. Je postulována hypotéza, že ekonomická síla, tj. především možnost nárokovat zdroje z přerozdělení, umožňuje výrobcům snižovat náklady nelikvidity.

Z normativního pohledu by se úsilí o odstranění platební neschopnosti — má-li vůbec smysl hovořit o „řešení“ vedlejšího produktu nerovnováhy a mikroekonomických defektů centrálně plánované ekonomiky — mělo především snažit o změnu institucionálních charakteristik, které podmiňují fungování trhu a radikální demonopolizaci národního hospodářství. Článek si pochopitelně neklade za cíl stanovit alternativní reformní program. Jeho záměrem je diskuse alternativní interpretace uvedených problémů.

LITERATURA

- [1] BULÍŘ, A.: Základní měnové kritérium a některá systémová omezení jeho působnosti. *Finance a úvěr*, 38, 1988, č. 7, s. 457—473.
- [2] BULÍŘ, A.: Analýza vývoje celkových relací finančních zdrojů ve vztahu k výkonnosti ekonomiky. [Interní studie.] Praha, Prognostický ústav ČSAV 1989.
- [3] BULÍŘ, A. — RADOVÁN, J.: K rozhodovacím kritériím monobanky v krátkém období. *Politická ekonomie*, 37, 1989, č. 7, s. 809—824.
- [4] Bulletin o plnění státního a prováděcího hospodářského plánu resortů FMHSE. Praha, FSÚ, srpen 1988.
- [5] GARVY, G.: Money, Banking and Credit in Eastern Europe. Federal Reserve Bank of New York 1966.
- [6] ICKES, B. W.: On the Economics of Taut Plans. *Journal of Comparative Economics*, 10, 1986, December, s. 388—399.
- [7] KLAUS, V.: Ekonomický růst, nerovnováha a nerovnovážné impulsy — teoretická část. *Finance a úvěr*, 37, 1987, č. 7, s. 479—490.
- [8] KONEČNÝ, M.: Příčiny platební neschopnosti a možnosti jejího řešení. *Finance a úvěr*, 39, 1989, č. 10, s. 659—672.
- [9] KYSILKA, P.: Stručný přehled čs. poválečných ekonomických reforem. [IP č. 205.] Praha, EÚ ČSAV 1988.
- [10] MLČOCH, L.: Chování čs. podnikové sféry. Praha, EÚ ČSAV 1989.
- [11] NAGY, A.: „Social Choice“ In Eastern Europe. Příspěvek na konferenci „Political Economy of Eastern Europe“, Bellagio 1990.
- [12] PETŘIVALSKÝ, J.: Peněžní oběh a úvěr. Praha, SNTL 1984.
- [13] POSPÍŠIL, J.: K otázce platební neschopnosti. (Materiál k diskusi.) Praha, SBČS 1988.
- [14] TRÍSKA, D.: Společenské náklady reformy ekonomického centra. Praha, EÚ ČSAV 1989.
- [15] WINIECKI, J.: Distorted Macroeconomics of Central Planning. *Banca Nazionale del Lavoro — Quarterly Review*, 1989, č. 157, s. 198—214.
- [16] ZIELENIEC, J. a kol.: Institucionální souvislosti fungování ekonomiky. Praha, EÚ ČSAV 1989.